

KISS NIKOLETT

KÖZÖS MÚLT, KÖZÖS JÖVŐ?

MAGYAR FIATALOK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

Vita Emese – Veres Valér (szerk.) *Változó ifjúság a Kárpát-medence országaiban. Szociológiai tanulmányok a magyar fiatalok két évtizedéről.* Nemzeti Kisebbségkutató Intézet: Kolozsvár, 2023. 320 oldal.

A *Változó ifjúság a Kárpát-medence országaiban* című kiadvány szerkesztői Vita Emese és Veres Valér. Vita Emese 2023-ban szerezte doktori fokozatát a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen. A család- és ifjúságszociológiai kérdések mellett a fiatal kutatók előmenetelének és mentális jóllétének a problémakörére specializálódott. Veres Valér korábban a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Szociológia és Szociális Munka Intézetének tanszékvezetői pozícióját töltötte be, jelenleg habilitált egyetemi tanárként tevékenykedik. Szakmai érdeklődései közé tartozik a kisebbségi nemzeti identitás, társadalmi fejlődés, népességfogyás, valamint az ifjúság és a társadalomszerkezet. Közös erőfeszítéseiknek köszönhetően a szerkesztett kötet nem csupán a legfrissebb kutatások és statisztikák tárházává vált, hanem összefüggő, mélyreható elemzést nyújt a Kárpát-medence ifjúságának változó arcáról, társadalmi kihívásairól és lehetőségeiről.

A könyv már az első kézbevétele során elnyeri az olvasó szimpátiáját a színes borítójának köszönhetően, amely nem csupán esztétikailag vonzó, de tükrözi a szociológiai témát is. A rendkívül gondosan összeállított tartalomjegyzék átlátható, segíti az olvasót az eligazodásban. A fejezeteket szakemberek írtak saját kutatásaik és elemzéseik alapján, ezáltal a különböző nézőpontok segítségével összetettebb képet kapunk a témáról. Az egyedi szerzői megközelítések nem csupán a problémák megértését segítik elő, hanem hozzájárulnak a hiteles és mélyebb elemzések kialakításához, hiszen a szociológiai kérdések gyakran összefüggenek egymással. A könyvben böngészés különleges élményt nyújt, hiszen a grafikai ábrázolások nemcsak díszítik az oldalakat, hanem segítik a vizuális megértést és a statisztikai adatok befogadását is. Így még inkább gazdagítják és élvezetesebbé teszik az olvasást, miközben segítenek a témák mélyebb megértésében.

Az említett könyv számos olyan szociológiai tanulmányt foglal össze, amelyek által könnyen meg lehet érteni az ifjúság élethelyzetét és életviszonyait. Friss adatok alapján kidolgozott, kifejezetten hasznos témákat tartalmaz, amelyek nagyon aktuálisak a fiatalok körében.

Az első fejezetben részletesen kitér a határon túli magyar fiatalok társadalmi rétegződését és az anyagi helyzetük változását befolyásoló tényezőkre. Az országok európai uniós csatlakozásának köszönhetően új mobilitási lehetőségek alakultak ki: „egyetlen globális hálózati világrendszerbe kapcsolják be a fiatalokat, de eltérő módon, a kiindulási pozíciójuk szerint. Más-más esélyeket kínál a településtípus, a régió földrajzi elhelyezkedése szerint, de még inkább a társadalmi háttér, réteghelyzet, egyáltalán esélyegyenlőségi szempontból is” (20. o.).

A csatlakozás az Európai Unióhoz számos lehetőséget hordoz magával, hiszen új lehetőségek nyílnak meg a tagállamok közötti együttműködések terén mind a munkaerőpiacon, mind az oktatásban. Jelentős hatással van a fiatalok lehetőségeire az is, hogy milyen a családi háttérük. Véleményem szerint az ideálisnak tűnő megoldás az lenne, hogy a fiatal egyetemista tanulmányai mellett olyan gyakornoki lehetőségekben vegyen részt, amelyek összhangban vannak a választott szakmai területével. Ezáltal tud igazán elmélyülni a szakmában, és alakíthat ki szakmai kapcsolatokat, ami jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy egyetem után könnyebben elhelyezkedjen az adott területen. Ugyanakkor sokak számára még csak az sem sikerül, hogy megtalálják a nekik megfelelő szakmát, nemhogy diploma után azon a területen helyezkedjenek el. Előfordulhat, hogy egyesek feladják az egyetemet is e nehézségek miatt.

A fiatalok számára különösen nehéz a saját autó és lakás megszerzése az egyetemi tanulmányok mellett. A szülők segítséget tudnak nyújtani ebben, de ez sokszor nem lehetséges. Az első fejezet részletesen ábrázolja és bemutatja az ezekhez hasonló tényezőket, kitérve a Kárpát-medence elcsatolt területeire.

A második tanulmány a párkapcsolat formálódására és a gyermekvállalási magatartásra összpontosít. Ezek a témák különösen fontosak, mivel sajnálatos módon egyre jobban csökkenő tendenciát mutat a határon túli magyarság száma. A népességfogyás fő okai között szerepel az asszimiláció, az elvándorlás, valamint az elöregedő társadalom kialakulása, amelyet a kevesebb gyermek születése tovább súlyosbít. Az utóbbi jelenség mögött az is állhat, hogy a fiatalok egyre később döntenek a családalapítás mellett, sokkal később kötnek házasságot, mint az előző generációk. Ennek részben az az oka, hogy sokan inkább a karrierjükre fókuszálnak, és az egyetemi évek hosszabb időt vesznek igénybe, és később tapasztalják meg az igazi felnőtté válás folyamatát: „az ifjúkori években kényszerhelyzetek, bizonytalanság, az oktatás-munka átmenetének nehézségei, munkaerőpiaci sérülékenység vagy inkább valós választási lehetőségek alakítják a felnőtté válást” (75. o.).

Házasságkötés után is problémák merülhetnek fel a családalapítással kapcsolatban. A termékenység csökkenése és különböző egészségi problémák is megnehezítik a gyermekvállalást. Emellett a gazdasági háttér és a karrier továbbra meghosszabbíthatja ezt a folyamatot.¹ Ennek a fejezetnek az áttekintése segíthet abban, hogy jobban megértsük ezeket a problémákat, és bizonyos szinten előre tudjuk vetíteni a jövőbeni demográfiai folyamatokat is.

Az újabb fejezetben kiemelt figyelmet kap a fiatalok egészsége és kockázati viselkedése, köztük a drogfogyasztás. A fiatalság életünk egyik legszebb időszaka, amely tele van kalandokkal és felejthetetlen élményekkel. Viszont ebben az időszakban alakulnak ki az egészségre káros szokások és magatartásformák is, amelyek közül a legelterjedtebbek az alkohol, a dohányzás és rosszabb esetben a drogfogyasztás is. Az ifjúkorban az emberek gyakran keresik a szórakozás lehetőségeit, ahol könnyen találkozhatnak ezekkel a szerekkel, amelyekkel kísérleteznek. Baráti nyomás hatására lehet a legkönnyebben elcsábulni a kipróbálásukra, ami sajnos megadja a lehetőséget a későbbi függőség kialakulásának. „A határon túli mintában a fiatalok közel egyharmadának életminőség-mutatója a kedvezőtlen csoportba sorolható. E csoportba való bekerülés kockázatát a párkapcsolat hiánya, a rosszabb gazdasági helyzet, a vallásos elköteleződés kisebb mértéke, hiánya, illetve a valósággyakorlás egyháztól független módzatai növelik. Ugyanakkor a férfiak és az erdélyi fiatalokhoz képest a felvidékiek jelentősen jobb eséllyel kerülnek el ezt a kedvezőtlennek minősülő jóléti állapotot.” (190. o.)

A következő fejezet a magyar fiatalok részvételét kutatja ifjúsági és önkéntes programokon. Az ifjúsági és önkéntes programokban való részvétel egyaránt gazdagítja az egyént és hozzájárul a közösség fejlődéséhez. Különösen a határon túli magyar fiatalok számára jelenthet ez egyfajta összetartó és kovácsoló erőt, amely segít megőrizni identitásukat, valamint kapcsolatokat építeni a magyar közösségen belül. Ezek a programok kiváló lehetőséget nyújtanak arra, hogy fiataljaink szélesebb körben megismerjék a magyar értékeket. Amellett, hogy fejleszti a kommunikációs, vezetői és problémamegoldó képességeiket, megtapasztalhatják a közösségi élet fontosságát és az összetartozást. „A válaszokból az is kiderült, hogy a fiatalok túlnyomó többsége magyar vagy inkább magyar szervezetekhez kapcsolódik. Mind a négy külföldi térségben 60 százalék fölött van azok aránya, akik teljesen magyar nyelvű szervezetekhez kapcsolódnak, és csupán 2,5-7 százalék fölött azoké, akik inkább többségi vagy kizárólag az ország nyelvén működő szervezetekhez.” (222. o.)

1 Lásd ezzel kapcsolatban: „...a modern házasságokban a felek a házasság előtt is már gyakran együtt élnek, a nők megtarthatják nevüket, a házastársak egyike sem tölt be domináns szerepet, a házasságra vonatkozó szabályok rugalmasabbak, az intim együttléte is mindkét fél kezdeményez(het)i. A modern házasságra a kétkeresős családmodell jellemző, az iskolázottsági egyenlőség mindkét fél számára fontos, a szülők pedig együtt gondoskodnak a gyerekeknevelésről és a lakóhelyválasztásról.” Vita Emese: Párkapcsolati formák és a családi életre vonatkozó elképzelések az erdélyi társadalomban, a demográfiai mutatók és értékrend tükrében. *Erdélyi Társadalom*, 2014. 12 (1). 46.

Az említett fejezet részletesen vizsgálja ezt a témát, amelynek tanulmányozása kiváló forrást nyújthat ahhoz, hogy inspirációt merítsünk, hogy hogyan lehet még hatékonyabban ösztönözni a magyar fiatalokat a magyar ifjúsági programokon való részvételre. Fontos szempont az is, hogy a magyar fiatalok magyar szervezetekben tevékenykedjenek, ez ugyanis kulcsfontosságú lehet az asszimiláció megelőzésében és a magyarság erősítésében.

Az utolsó fejezetek között az egyik fő kutatási terület a magyar fiatalok médiafogyasztási és tartalompreferenciáit vizsgálja. Az elmúlt évtizedekben a technológiai forradalomnak köszönhetően a digitális kultúra nagy sebességű terjedését figyelhetjük meg az élet minden területén. A pénzügyi tranzakciótól kezdve a szerelmi életünkig részesei a mai modern technológiai eszközök. Sőt, sokszor már nemcsak az ébren töltött időnkben használjuk, hanem alvás közben is ezek az eszközök figyelnek minket. A koronavírus-járvány idején mindez még intenzívebbé vált. Ezt a folyamatot egyaránt ösztönözte a nem digitális szabadidős tevékenységek korlátozása, és hogy az oktatási intézmények és a munkahelyek megkövetelték a használatukat. Ennek a tanulmánynak az a legfőbb célja, hogy bemutassa, hogyan változott a Kárpát-medencei 25–29 éves fiatalok média- és információfogyasztása. Hangsúlyt kap a nyomtatott lapok, a hagyományos elektronikus média szerepe, a legfontosabb digitális trendek. Nem utolsósorban pedig az online közösségi média szerepét vizsgálják a kapcsolattartásban, információfogyasztásban, megvizsgálva a magyar és a többségi nyelv használatát. „Az eredmények alapján elmondható, hogy a magyar fiatalok számára a szabadidő legfontosabb tevékenysége a családi körön belül, illetve a barátokkal személyes találkozás mentén zajlik. Ugyanakkor nem becsülhetjük le a szabadidős tevékenységszerkezet élén elhelyezkedő, a szabadidő mediatizált voltára mutató adatokat, hiszen régiótól függetlenül a fiatalok harmada-negyede számára a leggyakoribb szabadidős tevékenység valamilyen digitális vagy médiaeszközhöz kötődik.” (258. o.)

Végül, de nem utolsósorban a szabadidő eltöltésének és a kulturális élményeknek is nagy jelentőséget tulajdonít a könyv. Ebben a fejezetben a globalizáció elterjedésével átalakult kulturális-szabadidős termékeket vizsgálja, amelyek a szabadidő szerkezeti átalakulását is magával vonják. Vizsgálja a hétvégén és hétköznapokon végzett leggyakoribb szabadidős tevékenységeket nemek és régiók szerint. Azt is felméri, hogy a családi állapot milyen hatással van a hétköznapi baráti kapcsolatok ápolásával töltött időre. Ezekhez hasonlóan további érdekes szempontok alapján kutatják a szabadidős tevékenységeket.

Ez a könyv nem csupán egy egyszerű olvasmány, hanem egy fontos útmutató és társ azoknak, akik érdeklődnek a határon túli magyarság kisebbségi helyzete iránt. A szakértők és kutatók számára is értékes forrás lehet a kötet. Nem csupán szakdolgozatíráshoz, kutatáshoz ajánlott, hanem azoknak is, akik érdeklődnek a statisztikai adatok és grafikonok elemzése iránt. Szociológusoknak és mindazoknak ajánlott, akik érdeklődnek az ifjúságot, és kifejezetten a határon túli magyar ifjúságot érintő társadalmi kihívások iránt. Kiváló inspirációt nyújthat azoknak is, akik részt vesznek a magyar kisebbségeket érintő ifjúságpolitikában és kutatásban, másrészt a látókör bővítésére is alkalmas a kötet.